

Eduskunnan perustuslakivaliokunta

PeV@eduskunta.fi

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, HE 161/2025 vp

1. Aluksi

Poronhoitolain (848/1990) eräiden säännösten muuttamista valmistelleen työryhmän toimeksianto koski porolaidunten hoidon ja käytön suunnittelua sekä eloporojen enimmäismäärän kontrollointia. Hallituksen esityksen mukaan paliskunnille säädettäisiin velvollisuus laatia porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmat kymmenen vuoden välein. Lisäksi esitetään täsmennettäväksi porojen määrän vähentämistä koskevia periaatteita sekä muutoksia, joilla estettäisiin vähentämisvelvollisuuden laiminlyönnistä hyötyminen. Poronhoitolakiin esitetään myös muutoksia, joiden tavoitteena on sujuvoittaa hallintoa, huomioida viestintävälineiden kehitys sekä vahvistaa päätoimisten poronhoitajien asemaa.

Hallituksen esityksessä otetaan edellä mainittujen asiakokonaisuuksien osalta askeleita oikeaan suuntaan, mutta lain osittaisessa uudistuksessa ei pystytty riittävällä tavalla turvaamaan saamelaisen oikeuksia, eikä edistämään saamelaisen poronhoidon harjoittamisedellytyksiä. 36 vuotta vanha poronhoitolaki olisi Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan kaivannut kokonaisvaltaista uudistamista siten, että valmistelussa olisi huomioitu kattavammin muun muassa elinkeinoa keskeisesti uhkaavan ilmastonmuutoksen ja kilpailevan maankäytön vaikutukset poronhoidolle sekä alkuperäiskansaoikeuksien kehittyminen viimeisten vuosikymmenten aikana.

2. Saamelaiskäräjien näkemykset poronhoitolaista

2.1. Saamelaisen perustuslaillisten oikeuksien huomioiminen ja saamelaisen poronhoidon riittävä turvaaminen edellyttävät omaa lakia ja omaa hallintoa

Saamelaiset ovat Euroopan unionin alueen ainoa tunnustettu alkuperäiskansa. Perustuslain (731/1999) 17.3 §:n mukaan saamelaisilla on alkuperäiskansana oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan, kuten perinteisiä elinkeinojaan. Tällä oikeudella on ylisukupolvinen luonne – saamelaisilla on oikeus omaan kieleen ja saamelaisen kulttuurin mukaiseen elämään niin tänään kuin tulevaisuudessakin. YK:n KP-sopimuksen 27 artiklan mukaan valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä, niihin kuuluvilta henkilöiltä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään. Sekä PL 17.3 §:ssä että KP-sopimuksen 27 artiklassa oleva saamelaisen kulttuurin heikentämiskielto ei tarkoita ainoastaan kieltä aiheuttaa haittaa, vaan se edellyttää viranomaisilta aktiivisia toimia turvata ja edistää saamelaisen perinteisten elinkeinojen ylläpitämistä ja kehittämistä, niin että ne säilyvät elinvoimaisina myös tulevaisuudessa.

Poronhoito on saamelaisten kulttuurin kivijalka yhdessä muiden saamelaisten perinteisten elinkeinojen kanssa. Sen kautta saamen kieltä, kulttuuriperintöä ja saamelaisten perinteistä tietoa siirretään sukupolvelta toiselle. Saamelainen poronhoito on keskeinen osa saamelaisten ruokakulttuuria ja ravintoautonomiasa. Niin ikään poronhoito kuuluu saamelaisten kotiseutualueella saamelaiseen kulttuurimaisemaan. Poronhoidolla on näin ollen valtava merkitys koko saamelaisten kulttuurin elinvoimaisuudelle ja jatkuvuudelle, ja se ei ole vain elinkeino, vaan saamelaisten kulttuurin ydintä. Saamelaisessa poronhoidossa noudatetaan saamelaisten omaa tapaoikeutta, joka pitää sisällään mm. saamelaisille tyypillisiä poronhoitokäytänteitä, sukumerkkikäytäntöjä sekä laidunalueiden hallinnan siidojen/tokkakuntien kesken.

Poronhoitoa koskevat lainsäädännölliset puitteet ovat erittäin merkittäviä saamelaisen poronhoidon ja koko saamelaisten kulttuurin tulevaisuuden kannalta. Saamelaiskäräjät katsoo, että saamelaiseen poronhoitoon liittyvää tapaoikeutta ja saamelaisen poronhoidon säilymisen kannalta olennaisia toimia on erittäin vaikeaa yhteensovittaa suomalaisiin raameihin rakennettuun poronhoitolakiin. Suomalaisen poronhoitolainsäädännön ongelmakohtia saamelaisen poronhoidon ja siidajärjestelmän näkökulmasta on selvitetty saamelaisten totuus- ja sovintokomission erillisselvityksessä.¹

Haasteet juontavat juurensa siitä, että saamelainen poronhoito on jäänyt alisteiseen asemaan poronhoidon hallinnossa, mikä näkyy konkreettisesti juuri lainsäädännössä ja päätäntä- ja toimeenpanovallassa. Tilannetta kuvastaa se, että Saamelaispaliskunnat ry:n jäsenpaliskunnat erosivat symbolisesti Paliskuntain yhdistyksen toiminnasta vuonna 2023, kun saamelaisen poronhoitokulttuurin koettiin jääneen alisteiseen asemaan suomalaisessa poroelinkeinossa.² Poronhoitoa koskevassa lainsäädännössä, kuten käsillä olevassa hallituksen esityksessä poronhoitolain muuttamiseksi, eivät näy saamelaisten tarpeet, kulttuuri eikä tapaoikeus.

Edellä mainitut haasteet huomioon ottaen ***Saamelaiskäräjät katsoo, että saamelaisille perustuslaissa turvattujen oikeuksien, saamelaisen poronhoidon harjoittamisedellytysten turvaamiseksi sekä saamelaisten poronhoitoon liittyvän perinteisen tiedon suojelemiseksi on tarpeen säätää oma laki ja luoda oma hallinto yhteistyössä saamelaisten poronhoitajien ja Saamelaiskäräjien kanssa.*** Näin on esittänyt myös saamelaisten totuus- ja sovintokomissio hiljattain julkaistussa loppuraportissaan. Komissio on esittänyt myös, että poromerkkien myöntämistä koskevat säännökset tulee muuttaa saamelaisaluetta koskevien merkkien osalta siten, että saamelaisten itsemääräämisoikeus toteutuu.³ Saamelaiskäräjät yhtyy komission esitykseen.

Saamelaiskäräjät painottaa, että myös nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä on tunnistettu tarve kiinnittää tulevaisuudessa poronhoitolakia ja muuta poronhoitoa koskevaa lainsäädäntöä

¹ Valtioneuvoston julkaisuja 2024:59. Selvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle - Suomalaisen poronhoitolainsäädännön ja paliskuntajärjestelmän vaikutukset saamelaiseen poronhoitoon ja siidajärjestelmään. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/d2428953-bbc4-4738-b4a6-714dc360bd73>

² Valtioneuvoston julkaisuja 2024:60. Erillisselvitys saamelaisten totuus- ja sovintokomissiolle - Saamelaisten poronhoidon oikeudellinen asema ja poronhoitoon liittyvät oikeudet Suomessa oikeusjärjestyksen valossa, s. 53. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/a94e253e-c80a-4465-a89b-07c4a385618c>

³ Valtioneuvoston julkaisuja 2025:100. "Haluan, että kansani elämä paranee" - Yhteenveto saamelaisten totuus- ja sovintokomission ehdotuksista, s. 12. Saatavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/8a7a3c73-c541-4268-b4d6-7d88d824a28a>

uudistettaessa huomiota saamelaiden oikeuksien edistämiseen ja saamelaisen poronhoidon erityispiirteiden huomioimiseen.⁴

2.2. 1 a §:ään lisättävä alkuperäiskansa -termi

Saamelaiskäräjät pitää nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä positiivisena sitä, että poronhoitolakiin on ensimmäistä kertaa kirjattu näkyviin saamelaiset. Poronhoitolain 1 a § on ensimmäinen askel oikeaan suuntaan saamelaiden oikeuksien huomioimiseksi poronhoitoa koskevassa lainsäädännössä. Saamelaiskäräjät esittää, että poronhoitolain 1 a §:ään lisätään siitä puuttumaan jäänyt sana *alkuperäiskansa*:

1 a §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on varmistaa ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä poronhoidon perusedellytykset sekä turvata saamelaisille **alkuperäiskansana** oikeus oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen.

2.3. Porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmat huomioitava muun maankäytön suunnittelussa ja toteutuksessa

Porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmien hyöty ja vaikuttavuus edellyttävät, että suunnitelmat huomioidaan muun maankäytön suunnittelussa ja toteutuksessa. Muun, poronhoidon kanssa kilpailevan maankäytön ei tule estää suunniteltujen toimenpiteiden toteuttamista. Tämä on kohtuullista myös siitä näkökulmasta, että suunnitelmien laatiminen on paliskunnille suuri työajallinen panostus, jonka ei tulisi valua hukkaan.

2.4. Porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmien toimenpidevaihtoehdon 2 määräaika syytä tarkastella uudelleen

Hallituksen esityksessä poronhoitolain muuttamiseksi ehdotetaan 40 b §:n 2 momentin 2 kohdassa, että *2) laidunten talviaikaisen käytön minimointi teurastamalla vähintään kaksi kolmasosaa kunkin poronhoitovuoden teurasporoista viimeistään 15 päivänä marraskuuta, tai, jos käytössä on erilliset talvilaitumet, erottamalla ja teurastamalla teurasporot ennen porojen siirtämistä talvilaitumille*

Tätä porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelman toimenpidettä on pidetty tärkeimpänä toimenpidevaihtoehtona, jolla paliskunnat voivat todellisesti vaikuttaa talvilaitumiensa kuntoon. Saamelaiskäräjät katsoo, että 15.11 takarajaa on syytä tarkastella vielä uudelleen ja harkita mahdollisuutta määrääjän pidentämiseen. Ilmastonmuutos on viimeisten vuosien aikana aiheuttanut paljon ennalta-arvaamattomia luonnonolosuhteita ja niihin olisi syytä varautua ehdotettua paremmin poronhoitolaissakin. Jos sulan maan aika pidentyy ja talven sekä sen myötä jäiden tulo viivästyy, voi porojen kokoaminen estyä täysin. Viivästynyt talven tulo voi aiheuttaa myös tapaturmariskejä niin poronhoitajille kuin poroillekin, jos esimerkiksi poroja joudutaan pakon edessä kuljettamaan vähälumisena aikana kivikkojen läpi. Saamelaiskäräjät katsoo, että takarajaa on syytä siirtää myöhemmäksi ottaen huomioon ilmastonmuutoksen aiheuttamat ennalta-arvaamattomat vaihtelut sää- ja luonnonoloissa.

⁴ HE 161/2025 vp, s. 43.

Lopuksi

Saamelaiskäräjät kiittää perustuslakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi poronhoitolain muuttamisesta ja suosittaa valiokuntaa perehtymään laajasti saamelaista poronhoitoa edustavan Saamelaispaliskunnat ry:n näkemyksiin hallituksen esityksestä.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
puheenjohtajan sijainen

Sarita Kämäräinen
elinkeino- ja ympäristölakimiessihteeri

Asiantuntijalausunnosta päätti puheenjohtajan sijainen 24.2.2026.

SIGNATURES

ALLEKIRJOITUKSET

UNDERSKRIFTER

SIGNATURER

UNDERSKRIFTER

This document contains 4 pages before this page
Dokumentet inneholder 4 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 4 sivua ennen tätä sivua
Dette dokument indeholder 4 sider før denne side

Detta dokument innehåller 4 sidor före denna sida

authority to sign
representative
custodial

asemavaltuus
nimenkirjoitusoikeus
huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt
firmateckningsrätt
förvaltare

autoritet til å signere
representant
foresatte/verge

myndighed til at underskrive
repræsentant
frihedsberøvende